

აფხაზეთისა და ცხინვალის სამხედრო ოპერაციების ისტორიული ქრონიკა და სტრატეგიული ინტერპრეტაცია

შალვა დურგლიშვილი

კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტის
პოლიტიკის მეცნიერების სადოქტორო პროგრამის დოქტორანტი

Shalva.durglishvili@ciu.edu.ge

ORCID iD: <https://orcid.org/0009-0002-9149-5047>

DOI: 10.52340/splogos.2025.03.10

აბსტრაქტი

საქართველოს უახლესი ისტორიის ერთ-ერთ უმთავრეს გამოწვევას აფხაზეთისა და ცხინვალის კონფლიქტები წარმოადგენს, რომელმაც არა მხოლოდ ქვეყნის ტერიტორიულ მთლიანობაზე, არამედ რეგიონულ უსაფრთხოებასა და საერთაშორისო ურთიერთობებზეც მოახდინა მნიშვნელოვანი გავლენა. კონფლიქტების ფარგლებში განხორციელებული სამხედრო ოპერაციები ასახავს როგორც სამხედრო-სტრატეგიულ მიდგომებს, ისე პოლიტიკური ინტერესების შეჯახებებს.

მოვლენების ქრონოლოგიური აღწერა და ანალიზი მნიშვნელოვანია, რადგან იძლევა შესაძლებლობას გავაანალიზოთ სამხედრო ქმედებების ლოგიკა, შედეგები და სტრატეგიული გავლენა საქართველოს უსაფრთხოებაზე. კვლევა მიზნად ისახავს, ერთი მხრივ, აფხაზეთსა და ცხინვალში განხორციელებული სამხედრო ოპერაციების ქრონიკის სისტემატიზაციას, ხოლო მეორე მხრივ, მათი სტრატეგიული ინტერპრეტაციის შესაძლებლობას.

სტატიაში წარმოდგენილი ანალიზი ემყარება ისტორიულ ფაქტებსა და წყაროებს, რითაც შესაძლებელი ხდება სამხედრო ტაქტიკებისა და ოპერაციების შეფასება როგორც ეროვნულ, ისე რეგიონულ და საერთაშორისო უსაფრთხოების დონეზე.

საკვანძო სიტყვები: აფხაზეთი, ცხინვალი, სამხედრო ოპერაციები, კონფლიქტი, ისტორიული ქრონიკა

Historical Chronicle and Strategic Interpretation of the Military Operations in Abkhazia and Tskhinvali

Historical Chronicle and Strategic Interpretation of the Military Operations in Abkhazia and Tskhinvali

Shalva Durglishvili

Doctoral student in Political Science at Caucasus International University

Shalva.durglishvili@ciu.edu.ge

ORCID iD: <https://orcid.org/0009-0002-9149-5047>

Abstract

One of the major challenges in Georgia's modern history is the conflicts in Abkhazia and Tskhinvali, which have significantly affected not only the country's territorial integrity but also regional security and international relations. The military operations carried out within the framework of these conflicts reflect both military-strategic approaches and the clash of political interests. A chronological description and analysis of the events is essential, as they allow us to understand the logic behind military actions, their outcomes, and their strategic impact on Georgia's security. The aim of this study is, on the one hand, to systematize the chronicle of military operations conducted in Abkhazia and Tskhinvali, and on the other hand, to explore the possibilities of their strategic interpretation. The analysis presented in this article is based on historical facts and sources, making it possible to assess military tactics and operations at the national, regional, and international security levels.

Keywords: Abkhazia, Tskhinvali, military operations, conflict, historical chronicle

კვლევის მიზნები და ამოცანები

კვლევის მიზანია აფხაზეთსა და ცხინვალის რეგიონში მიმდინარე სამხედრო ოპერაციების ისტორიული ქრონიკის ანალიზი; კონფლიქტების სტრატეგიული და გეოპოლიტიკური მნიშვნელობის გამოყოფა საქართველოს სახელმწიფოებრივი უსაფრთხოების კონტექსტში.

კვლევის ამოცანებია შიდა და გარე ფაქტორების გავლენის ანალიზი (რუსეთის როლი, საერთაშორისო რეაქციები, საქართველოს სამხედრო რესურსები); ისტორიული გამოცდილების საფუძველზე უსაფრთხოების პოლიტიკისა და სტრატეგიული დაგეგმვისათვის რელევანტური დასკვნების გამოტანა.

კვლევის მეთოდოლოგია

საკითხის კვლევისთვის გამოყენებულია თვისებრივი კვლევის მეთოდები:

- კონტენტ-ანალიზი

- ისტორიული ანალიზი
- შემთხვევის ანალიზი (Case study)
- ანალიტიკური ანალიზი

კვლევის თეორიული ჩარჩო

ძალთა ბალანსის თეორია – ძლიერი სახელმწიფოები ურთიერთდაბალანსებას ცდილობენ ან საკუთარი პოლიტიკური და სამხედრო რესურსების გამოყენებით ანდა ისეთი ალიანსების სისტემების განვითარებით, რომელთაც მოწინააღმდეგე ძალების დაბალანსება შეუძლია.¹⁰⁵

საერთაშორისო უსაფრთხოების თეორია – თეორიის როლს და საჭიროებას საერთაშორისო ურთიერთობებში ხშირად ეჭვის ქვეშ აყენებენ, განსაკუთრებით პრაქტიკოსები და სახელმწიფო მოხელეები. მიუხედავად ამისა, თეორიას აქვს თავისი ადგილი და დატვირთვა საერთაშორისო პოლიტიკური მოვლენების შესწავლის და განჭვრეტისთვის.¹⁰⁶

რეალიზმის თეორია – პოლიტიკური რეალიზმი საერთაშორისო ურთიერთობათა მეცნიერებაში ერთე-რთი ყველაზე გავრცელებული თეორია, რომლის მიხედვით საერთაშორისო ურთიერთობებში ძირითადი სუბიექტი სახელმწიფოა, ძირითადი მამოძრავებელი იდეა სახელმწიფოს ეროვნული ინტერესები, განმსაზღვრელი ფაქტორი ძალა (სამხედრო, პოლიტიკური, ეკონომიკური), ხოლო ძირითადი რეგულატორი ძალთა წონასწორობა, რასაც ემორჩილება და საერთაშორისო სამართალი.¹⁰⁷

სექურიტიზაციის თეორია – რომელიც კოპერჰაგენის სკოლასთან არის დაკავშირებული და საკითხის კვლევისთვის მნიშვნელოვან თემას წარმოადგენს მოვლენისა და შედეგის ახსნისთვის. საკითხი უსაფრთხოებად არ იქცევა თავისთავად, არამედ აქტორების დისკურსის შედეგია, ვინაიდან პოლიტიკური ან სხვა აქტორი, როდესაც აცხადებს, რომ კონკრეტული საკითხი წარმოადგენს არსებით საფრთხეს იგი ამგვარად ამართლებს საგანგებო ზომებს.¹⁰⁸

¹⁰⁵ პიერ დე სენარკლენი იოან არიფენი საერთაშორისო პოლიტიკა თანამედროვე თეორიები და ამოცანები მეხუთე გამოცემა ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი თბილისი – 2014 წელი.

¹⁰⁶ ეკა აკობია საერთაშორისო ურთიერთობების თეორია მომზადებულია სოციალურმეცნიერებათა ცენტრის აკადემიური სტიპენდიის საფუძველზეთბილის- 2006 წელი.

¹⁰⁷ სარუდაქციო კოლეგია: ედუარდ კოდუა და სხვ.; გამომც.: ლაშა ბერაია სოციალურ და პოლიტიკურ ტერმინთა ლექსიკონ-ცნობარი, თბ., ლოგოს პრესი, 2004 წელი.

¹⁰⁸ Barry Buzan, Ole Wæver, Jaap de Wilde, Security: A New Framework for Analysis (1998).

კვლევის საგანი და ობიექტი

კვლევის საგანია აფხაზეთისა და ცხინვალის რეგიონში განხორციელებული სამხედრო ოპერაციები (1990-იანი წლებიდან დღემდე) და მათი ისტორიული ქრონიკა, სამხედრო-სტრატეგიული თვასაზრისით.

კვლევის ობიექტია საქართველოს სახელმწიფოს სამხედრო და პოლიტიკური მოქმედებები აფხაზეთსა და ცხინვალის რეგიონში, ასევე კონფლიქტში ჩართული ძალების (რუსეთის, ადგილობრივი შეიარაღებული ფორმირებებისა და საერთაშორისო აქტორების) სამხედრო შესაძლებლობები და გავლენა.

სამეცნიერო სიახლე

- აფხაზეთსა და ცხინვალის რეგიონში ჩატარებული სამხედრო ოპერაციების ისტორიული ქრონიკის შექმნა, რომელიც სტრუქტურირებული იქნება როგორც დროის, ისე სტრატეგიული ანალიზის ჭრილში.
- კონფლიქტების მნიშვნელობა საქართველოსა და კავკასიის რეგიონის უსაფრთხოების სისტემისთვის

შესავალი

საქართველოს დამოუკიდებლობის მოპოვებამ, რუსეთის მხრიდან კონფლიქტების წარმოქმნასა და გაღვივებას შეუწყო ხელი, რაც გამოიხატა აფხაზეთისა და ცხინვალის სეპარატისტულად განწყობილი მოსახლეობის პოლიტიკურ, ეკონომიკურ და სამხედრო მხარდაჭერაში. მე-20 საუკუნის 90-იან წლებში ჯერ აფხაზეთში და შემდგომ ცხინვალში განვითარებული სამხედრო დაპირისპირებები საომარ ქმედებებში გადაიზარდა, რამაც ცვლილება გამოიწვია რეგიონში პოლიტიკურ ლანდშაფტზე და იქონია ცვლილება მის დინამიკაზე. სეპარატისტულმა მოქმედებებმა რუსეთის ფედერაციის სპეცსამსახურების აქტიური ჩართულობით ქართული მხარის წინააღმდეგ, მიიღო მაღალი ესკალაციის სახე და გადაიზარდა რუსეთ-საქართველოს შორის ფართო მასშტაბიან ომში. 1992-1993 წლების აფხაზეთისა და რუსეთ-საქართველოს 2008 წლის ომის შემდეგ საქართველომ მთლიანად დაკარგა კონტროლი აფხაზეთსა და სამხრეთ ოსეთის ტერიტორიებზე. კრემლმა ეს რეგიონები „დამოუკიდებელ სახელმწიფოებად“ გამოაცხადა, რასაც მოჰყვა ეთნიკური წმენდა, რომლის შედეგად რუსეთის ფედერაციის მიერ ოკუპირებული იქნა საქართველოს ტერიტორიის 20%. ამის შემდგომ განხორციელდა ოკუპირებული ტერიტორიების არალეგიტიმური დემარკაცია და დაწესდა მკაცრი სასაზღვრო კონტროლი.

საქართველოსთვის აფხაზეთსა და ცხინვალის რეგიონში არსებული კონფლიქტის გამომწვევი მიზეზები და მისი მოგვარების მექანიზმები დღესაც საკმაოდ მნიშვნელოვანი და აქტუალურია. საჭიროა სიღრმისეულად იქნეს

შესწავლილი აღნიშნულ კონფლიქტებში განხორციელებული სამხედრო ოპერაციები ქრონოლოგიურად და მოხდეს მისი სტრატეგიული ინტერპრეტაცია

საქართველოში არსებულ კონფლიქტებს ღრმა ისტორიული ფესვები აქვს, რომელსაც საფუძველი საბჭოთა კავშირის არსებობისას ჩაეყარა და გაღვივდა მას შემდეგ, რაც საქართველოს სახელმწიფომ დამოუკიდებლობა გამოაცხადა. ისტორიული ნარატივი მე-20 საუკუნის 50-იანი წლებიდან ჩამოყალიბდა, როდესაც რუსულ-აფხაზური და რუსულ-ოსური ინტერესებით პროვოცირებული დაპირისპირება კონფლიქტებში გადაიზარდა და აფხაზურმა და ოსურმა პრეტენზიებმა თავიანთი სამართლიანობის წარმოჩენისთვის ისტორიული რეალობის გაყალბება დაიწყო.

კონფლიქტის ქრონოლოგია დაიწყო 1978 წლიდან, რომელიც შეიარაღებულ დაპირისპირებაში არ გადაზრდილა, თუმცა 1990 წელს პარიზის ხელშეკრულებით,¹⁰⁹ რომელმაც „ფლანგური შეზღუდვები“ დააწესა, რუსეთი იძულებული გახდა, შეთანხმება კეთილსინდისიერად შეესრულებინა და თავისი იარაღის მარაგი 19 953 ერთეული ტანკით, 4 328 ერთეული ქვეითი საბრძოლო მანქანით, 397 ერთეული არტილერიით, 726 ერთეული საბრძოლო თვითმფრინავით და 60 ერთეული სამხედრო შვეულმფრენით შეემცირებინა სსრკს ტერიტორიაზე. მას შემდეგ, რაც სსრკ დაიშალა რუსეთის ფედერაცია, როგორც საბჭოთა კავშირის იურიდიული მემკვიდრე, უკიდურესად არახელსაყრელ მდგომარეობაში აღმოჩნდა. რუსეთმა საკუთარი დიპლომატიური შეცდომა ძალიან გვიან გააცნობიერა და მის გამოსასწორებლად სერიოზული ბრძოლა დაიწყო. მან სარჩელი შეიტანა საერთაშორისო სასამართლოში და დაიწყო მოლაპარაკებები პარიზის შეთანხმების შეჩერების თაობაზე, რასაც მოჰყვა დასავლეთის ლიდერების მტკიცე უარი. ყოველთვის დიდი ინტერესი იყო რუსეთის სამხედრო ძალების კავკასიის რეგიონში კონცენტრირება, რადგან რუსეთის საზღვრებთან და თავად რუსეთის ტერიტორიაზეც, შეიარაღებული კონფლიქტის რამდენიმე კერა უკვე არსებობდა. ეს, პირველ რიგში, ოსეთ-ინგუშეთსა და ჩეჩნეთს ეხება, სადაც რუსეთს ნამდვილად სჭირდებოდა ძალების კონცენტრირება. მოსკოვს ასევე დიდი ინტერესი ქონდა სამხრეთ კავკასიაში არსებულ კონფლიქტები აფხაზეთში, ცხინვალის რეგიონში (ე.წ.სამხრეთ ოსეთში) და ყარაბაღში გაღვივებინა და არ დაეკარგა რეაგირება და კონტროლი.

რით დაიწყო კონფლიქტი აფხაზეთსა და ე. წ. სამხრეთ ოსეთში?

1991 წლის 4 იანვარს გავრცელდა ინფორმაცია, ქართველი პოლიციელის ცემისა ცხინვალში და პოლიციის განყოფილებას წაუყენეს მოთხოვნა იარაღის ჩაბარების შესახებ. ამ ფაქტთან დაკავშირებით 1991 წლის 5 იანვრის საღამოს, 3000 კაციანი

¹⁰⁹ პარიზის ხელშეკრულება და საქართველოს ხელისუფლება., 06.12.2019, EXPERTI.GE, დავით გამცემლიძე, <https://surl.li/sjeyyz>.

ჯგუფი შევიდა ცხინვალში თბილისიდან, რომლის ხელმძღვანელობამაც სეპარატისტულ შეიარაღებულ დაჯგუფებებს იარაღის ჩასაბარებლად 24 საათიანი ვადა მისცა¹¹⁰.

1991 წლის 23 მარტს ყაზბეგში, ზვიად გამსახურდიასა და რუსეთის უმაღლესი საბჭოს მაშინდელ თავმჯდომარე ბორის ელცინს შორის შეხვედრა გაიმართა, სადაც ხელი მოეწერა ოქმს, რომლის მიხედვითაც, ყოფილი სამხრეთ ოსეთის ავტონომიური ოლქის რეგიონში სიტუაციის სტაბილიზაციის მიზნით, შექმნიდნენ ერთობლივ მილიციის დანაყოფს, რომელიც განაიარაღებდა ყოფილ „სამხრეთ ოსეთის ავტონომიური ოლქის“ ტერიტორიაზე არსებულ ყველა უკანონო ბანდფორმირებებს. თუმცა, რამდენიმე დღის შემდეგ, „რუსეთის ფედერაციის სახალხო დეპუტატთა ყრილობამ“ საქართველოს მთავრობას „სამხრეთ ოსეთის ავტონომიის“ აღდგენა მოსთხოვა. ყრილობის სახელით, ბორის ელცინმა ასევე მიმართა სსრკ-ის უზენაეს საბჭოს სამხრეთ ოსეთის ტერიტორიაზე ნორმალური ვითარების აღსადგენად ზომების მისაღებად.¹¹¹

1991 წლის იანვარიდან 1992 წლის ივნისამდე იყო კონფლიქტის აქტიური ფაზა. ამ პერიოდში მიიღო საქართველომ დამოუკიდებლობის აღდგენის აქტივ, ე. წ. „სამხრეთ ოსეთმა“ კი ჯერ ჩაატარა რეფერენდუმი ჩრდილოეთ ოსეთთან შეერთების მოთხოვნით, შემდეგ კი გამოაცხადა დამოუკიდებლობა. საქართველოს მთავრობამ დააკავა სამხრეთ ოსეთის თვითგამოცხადებული პრეზიდენტი ტორეზ კულუმბეგოვი. ამ დროსვე საქართველოში მდგომარეობა დაიძაბა და ქვეყანაში სამოქალაქო ომი დაიწყო. სახელმწიფო გადატრიალების შედეგად ზვიად გამსახურდიას ხელისუფლება დაამხეს. სამხედრო საბჭომ, რომელმაც ზ. გამსახურდია შეცვალა, დაკავებული კულუმბეგოვი გაათავისუფლა, თუმცა, თბილისის პოზიცია ე. წ. „სამხრეთ ოსეთთან“ დაკავშირებით მნიშვნელოვნად არ შეცვლილა. 1992 წელს ედუარდ შევარდნაძემ და ბორის ელცინმა „დაგომისის შეთანხმებით“ ხელი მოაწერეს დოკუმენტს, რომლიც ითვალისწინებდა ქართულ-ოსური კონფლიქტის მოწესრიგებისას, უნდა შექმნილიყო ერთობლივი კონტროლის კომისია, სადაც ცალკე მხარეებად უნდა შესულიყვნენ რუსეთი, ე.წ. სამხრეთ ოსეთი, ჩრდილოეთ ოსეთი და საქართველო. იმავე შეთანხმების საფუძველზე, ცხინვალში განლაგებულიყო ეუთოს სადამკვირვებლო მისია.¹¹² ეუთოს, კონფლიქტის მოგვარების შესახებ მოლაპარაკებების ხელშეწყობის მანდატი ჰქონდა, რომელმაც შემდგომ დამატებითი ფუნქციები შეიძინა.

1992 წლის აფხაზეთის ომის მოვლენები – სამოქალაქო ომმა თითქმის მთლიანად გაანადგურა ისედაც სუსტი, ახლადშექმნილი ქართული სახელმწიფო. თავის მხრივ, საქართველოს დედაქალაქში არსებულმა ქაოსმა და კრიზისმა კარი

¹¹⁰ ცხინვალის რეგიონის კონფლიქტი, თბილისის ფორუმი ქართული ფორუმის ძალა <https://surl.li/yldyiw>.

¹¹¹ ნათია ჯიბლაძე, ლავრენტი ჯანიაშვილი, ნიკა ლოლაძე, ბორდერიზაცია და ქართულ-ოსური ურთიერთობები ოკუპირებულ რეგიონებში, 2022. საქ. ერ. სამეც. ფონდი. გვ 227.

¹¹² Survey of OSCE Field Operations 26.08.2020, <https://surl.li/ysazlo>.

გაულო და თავისუფალი მოქმედების საშუალება მისცა რეგიონებში მოქმედ სეპარატისტულ მოძრაობებს. სამოქალაქო ომმა და არეულობამ პირდაპირი ზეგავლენა იქონია აფხაზეთში საომარი მოქმედებების დაწყებაზე. უფრო მეტიც, მან პირდაპირი გავლენა მოახდინა აფხაზეთში კონფლიქტის მიმდინარეობაზე. იგი ასოცირდება სოხუმის დაცემასთან და მის მძიმე შედეგებთან, როგორიცაა 300 000 ქართველის გაძევება აფხაზეთიდან, აფხაზეთის ტერიტორიაზე კონტროლის დაკარგვა და დანგრეული ეკონომიკა.

საქართველოში მიმდინარე მძიმე პოლიტიკური კრიზისისა და სამოქალაქო ომის გამო, აფხაზეთის მიმდინარე პროცესები თბილისის ხელშეწყობის არეალის მიღმა დარჩა. ეს გარემოება, ერთი მხრივ, შეუძლებელს ხდიდა ცენტრისა და აფხაზეთის ქართული პოლიტიკური ჯგუფების კოორდინირებულ მოქმედებებს არძინბას რადიკალური ფრთის მიმართ, ხოლო მეორე მხრივ, სახელმწიფო საბჭოს ლიდერმა, ედუარდ შევარდნაძემ, მასთან საქმიანი დიალოგის წარმოება არც კი სცადა. 1992 წლის 24 ივნისს, თბილისთან პარალელურად, სოხუმში ძალიან მნიშვნელოვანი მოვლენა მოხდა: აფხაზეთის გვარდია თავს დაესხა აფხაზეთის შინაგან საქმეთა სამინისტროს შენობას, ხოლო მინისტრი გივი ლომინაძე ძალიან გადააყენეს თანამდებობიდან. ამ ქმედების შემდეგ, ძალოვანი უწყებები ფაქტობრივად სეპარატისტების ხელში აღმოჩნდა. ეს ფაქტი მთლიანად დაჩრდილა თბილისში მომხდარმა მოვლენებმა, რის გამოც რეაგირება დაგვიანებით, მხოლოდ რამდენიმე დღის შემდეგ გახდა შესაძლებელი. ზუსტად ერთი თვის შემდეგ, 24 ივლისს, ვლადისლავ არძინბამ აღადგინა აფხაზეთის 1925 წლის კონსტიტუცია, რაც მის გამოყოფას ნიშნავდა დანარჩენი საქართველოსგან. თბილისში არანაირი რეაქცია არ მოჰყოლია, გარდა იმისა, რომ პარლამენტმა ეს აქტი უკანონოდ გამოაცხადა და გააუქმა.¹¹³ ქართულ-აფხაზური კონფლიქტი, თითქმის ერთი საუკუნეა არსებობს და მას მრავალი განზომილება აქვს. საბჭოთა კავშირის არსებობისა და, შესაბამისად, ძლიერი ცენტრალური ხელისუფლების პირობებში, ქართულ-აფხაზური კონფლიქტი, პოლიტიკური ელიტების დონეზე მიმდინარეობდა, ხოლო რიგითი მოსახლეობისთვის შეუმჩნეველი რჩებოდა. 1980-იანი წლების მიწურულს, ცენტრის დასუსტებამ, კონფლიქტი სოციალურ დონეზე გადაიყვანა და 1989 წელს პირველი სისხლიანი დაპირისპირებაც მოჰყვა. 1992 წლის 14 აგვისტოს საქართველო ჩაერთო ომში, რომელში გამარჯვებაც შეუძლებელი იყო.¹¹⁴

ქართულ-აფხაზურ კონფლიქტსა და ქართულ-ოსურ კონფლიქტში შეიარაღებულ ძალებს წარმოადგენდა: **აფხაზურ მხარეს:** აფხაზეთის ეროვნული გვარდია (რომელიც შედგებოდა დაახლოებით 4000-5000 მებრძოლისგან), ბაგრამიანის ბატალიონი (რომელიც შედგებოდა დაახლოებით 1500 მებრძოლისგან), რუსეთი, ყუბანის სამხედრო კაზაკთა საზოგადოება, მოხალისე დონის კაზეები, კავკასიის მთიელ ხალხთა კონფედერაცია (ჩეჩენი მოხალისე 1000, ჩერქეზი მოხალისე

¹¹³ <https://socialjustice.org.ge/ka/products/1992-tseli-anu-rogor-itsqeboda-omi-afkhazetshi>, 1992 წელი.

როგორ იწყებოდა ომი აფხაზეთში.

¹¹⁴ <https://abkhazia.gov.ge/laravel-.pdf>.

ყაბარდო-ბალყანეთიდან 700-1500, აღიღებული მოხალისე 200, ოსი მოხალისე 150, ჩრდილო კავკასიელი მოხალისე 150) და დნესტრისპირელი მოხალისეები (რომელიც შედგებოდა დაახლოებით 60-90 მებრძოლისგან).¹¹⁵

ქართულ-ოსურ კონფლიქტში მონაწილე **ოსურ მხარეს წარმოადგენდა** 2004, 2008 წლების კონფლიქტში მონაწილე ჩრდილოეთ ოსური და რუსული სამშვიდობო ბატალიონები, რომელიც დაგომისის ხელშეკრულებით თითოეულ ბატალიონში (ისევე როგორც ქართულ სამშვიდობო ბატალიონშიც) უნდა ყოფილიყო ხუთასი სამხედრო მოსამსახურე, თუმცა, 2004 წლისთვის რუსულმა და ოსურმა მხარემ ეს ციფრი თითოეულმა გაზარდა ათასშვიდას სამხედრო მოსამსახურემდე (როდესაც ქართულ სამშვიდობო ბატალიონში ისევ ხუთასი იყო). ასევე ოსებს ჰყავდათ არარეგულარული ძალები – სახალხო რაზმი, რომლებიც დახლოებით შეადგენდნენ ორიათასხუთას მებრძოლს.

ქართულ-ოსური კონფლიქტის კულმინაცია 2008 წლის ომი გახდა. ამ დროს საქართველო-რუსეთის ურთიერთობები განსაკუთრებით დაიძაბა 2008 წლის მარტში და რუსეთმა დაიწყო საუბარი ცხინვალის ანუ ყოფილი სამხრეთ ოსეთისა და აფხაზეთის რეგიონების დამოუკიდებლობის აღიარებაზე, ხოლო საქართველომ, თავის მხრივ, 2008 წლის აპრილში ბუქარესტის სამიტზე¹¹⁶ კვლავ ოფიციალურად გამოაცხადა საქართველოს ნატოში გაწევრიანების სურვილი.

2008 წლის ივლისში ცხინვალის რეგიონში სხვადასხვა ინციდენტი მოხდა. განხორციელდა მრავალი შეიარაღებული თავდასხმა, რამაც რამდენიმე ადამიანის სიკვდილი და დაშავება გამოიწვია. დაძაბულობის ესკალაციამ 2008 წლის აგვისტოს შეიარაღებული კონფლიქტი გამოიწვია, რომელიც შემდგომ გადაიზარდა რუსეთ-საქართველოს ომში. 2008 წლის 7-8 ივლისს ე. წ. „სამხრეთ ოსეთის დე-ფაქტო ხელისუფლებამ“ დააკავა 4 ქართველი სამხედრო მოსამსახურე, რომლებიც 8 ივლისს გაათავისუფლეს. ამავე დღეს, ოთხმა რუსულმა სამხედრო თვითმფრინავმა დაარღვია და გადმოკვეთა საქართველოს საჰაერო სივრცე. 2008 წლის 24-28 ივლისს აფეთქებები მოხდა ცხინვალის სამხრეთ გარეუბანში და საქართველოს მიერ კონტროლირებად სოფელ ავნეშში. ამავდროულად, 2008 წლის ივლისში, რუსულმა მხარემ მასშტაბური სამხედრო წვრთნები ჩაატარა უშუალოდ რუსეთ-საქართველოს საზღვარზე. ამავე პერიოდში საქართველოში პარტნიორი ქვეყნების მონაწილეობით სამხედრო წვრთნები დაიწყო. ეს ყოველივე კონფლიქტის ესკალაციის მაღალი ფაზის მიღწევას უზრუნველყოფდა.

პირველი აგვისტოდან ქართულ და ოსურ მხარეებს შორის მცირე შეტაკებები გაგრძელდა, რაც პერიოდულად მსხვერპლით მთავრდებოდა. აგვისტოს დასაწყისში ე. წ. „სამხრეთ ოსეთის ხელისუფლებამ“ მოსახლეობის ევაკუაცია რუსეთის

¹¹⁵Transnistrian Volunteers in the Conflict of Abkhazia SPEKALI ELECTRONIC BILINGUAL SCHOLARLY PEER-REVIEWED JOURNAL SPEKALI OF THE FACULTY OF HUMANITIES AT IVANE JAVAKHISHVILI TBILISI STATE UNIVERSITY <https://surli.cc/cctszn>.

¹¹⁶ Bucharest to host 2008 NATO Summit, NATO, 27 April 2007.

ფედერაციაში დაიწყო. 4 აგვისტოს, ჩრდილოეთ ოსეთის მხარეს, როკის გვირაბის ტერიტორიაზე რუსული ბატალიონი განლაგდა. ბრძოლები 6 და 7 აგვისტოს გამწვავდა. 2008 წლის 7 აგვისტოს, ავნევის საკონტროლო პუნქტზე განლაგებული ქართული სამშვიდობო ძალები სამხრეთ ოსეთის მხრიდან ინტენსიურად დაიბომბა.

8 აგვისტოს ქართულმა ჯარებმა ცხინვალი დაიკავეს, მაგრამ რუსეთის თავდასხმების შემდეგ მალევე უკან დაიხიეს. 2008 წლის 10 აგვისტოს, საქართველოს მთავრობამ ცალმხრივად გამოაცხადა ცეცხლის შეწყვეტისა და სამხედრო ძალების გაყვანის შესახებ ცხინვალის რეგიონიდან.

2008 წლის აგვისტოს საქართველო-რუსეთის ომის ქრონოლოგიური აღწერა ხელმისაწვდომია საქართველოში კონფლიქტის შესახებ დამოუკიდებელი საერთაშორისო ფაქტების დამდგენი მისიის IIFFMCG 2009 წლის ოფიციალურ ანგარიშში ე. წ. ტალიაზინის ანგარიში¹¹⁷.

კონფლიქტის მხარეებმა 2008 წლის 12 აგვისტოს მიაღწიეს ცეცხლის შეწყვეტის შეთანხმებას, რომელიც ევროკავშირის სახელით საფრანგეთის პრეზიდენტის ნიკოლა სარკოზის შუამავლობით განხორციელდა. შეთანხმების თანახმად, მხარეებმა უარი თქვეს ძალის გამოყენებაზე და საკუთარ დისლოკაციის ადგილებზე უნდა დაბრუნებულიყვნენ. 2008 წლის 15 აგვისტოს რუსეთის სამხედრო ძალებმა დაიწყეს საქართველოს ტერიტორიიდან გასვლა, თუმცა, სამხრეთ ოსეთის ადმინისტრაციული საზღვრის მიმდებარედ საქართველოს მიერ კონტროლირებად ტერიტორიაზე შეიქმნა 20 კმ-იანი ე.წ. „ბუფერული ზონა“. 26 აგვისტოს რუსეთის პრეზიდენტმა დიმიტრი მედვედევმა გამოსცა ბრძანებულება აფხაზეთის და ე. წ. „სამხრეთ ოსეთის დამოუკიდებლობის აღიარების“ შესახებ.

2008 წლის რუსეთ-საქართველოს ომმა იძულებით გადაადგილებულ პირთა ახალი ტალღა გამოიწვია. ომის შედეგად, ცხინვალის რეგიონიდან და მიმდებარე სოფლებიდან დაახლოებით 28 000-მდე ადამიანი იძულებული გახდა დაეტოვებინა საკუთარი სახლები. კონფლიქტის დროს ასობით მშვიდობიანი მოქალაქე და ჯარისკაცი დაიღუპა, ზოგი დღემდე დაკარგულად ითვლება. ამასობაში, საბრძოლო მოქმედებების შედეგად ბევრი ადამიანი დაშავდა. ომის დროს ასევე ფართოდ იყო გავრცელებული უკანონო დაკავებები, წამება და მოქალაქეების მიმართ სასტიკი მოპყრობა.

2008 წლის აგვისტოს ომის შემდეგ, რუსეთი ფაქტობრივად აკონტროლებდა საქართველოს სხვა რეგიონებსა და სოფლებს, მათ შორის ახალგორის რაიონს, ზემო აფხაზეთს, გორის რაიონის რამდენიმე სოფელს და საჩხერის რაიონის სოფელ პერეკს. რუსეთის ფაქტობრივი კონტროლი ამ ტერიტორიებზე დღემდე შენარჩუნებულია. 2008 წლის აგვისტოს ომის შედეგად, რუსეთმა საქართველოს ტერიტორიის 20% დაიკავა.

¹¹⁷ <https://smr.gov.ge/en/news/read/451/>.

2008 წლის 23 ოქტომბერს საქართველოს პარლამენტმა მიიღო კანონი „ოკუპირებული ტერიტორიების შესახებ.“¹¹⁸ კანონი განსაზღვრავს რუსული აგრესიის შედეგად ოკუპირებული ტერიტორიების სტატუსს და ადგენს მათ განსაკუთრებულ სამართლებრივ რეჟიმს. კანონის თანახმად, ოკუპირებულ ტერიტორიებზე მოქმედებს საგანგებო მდგომარეობა, ასევე სპეციალური სამართლებრივი რეჟიმი, რაც გულისხმობს ოკუპირებულ ტერიტორიებზე თავისუფალი გადაადგილების, ეკონომიკური საქმიანობის, უძრავი ქონების ტრანზაქციების და ამ კანონით განსაზღვრული სხვა საკითხების შეზღუდვას.¹¹⁹

2008 წლისათვის დე-ფაქტო ცხინვალის სამხედრო შესაძლებლობები კიდევ უფრო გაიზარდა და შეიარაღებული ძალები დაახლოებით 3000 ადამიანს და დაახლოებით 15000 რეზერვისტს ითვლიდა. „სამხრეთ ოსეთის“ შეიარაღებას ჰქონდა: 87 ერთეული ტანკი: 75 ცალი T-72 და 12 ც. T-55, დაახლოებით 120 ერთეული ქვემეხი და ნაღმტყორცნი. მათ შორის 42 ერთეული თვითმავალი საარტილერიო ჰაუბიცა 122 მმ-იანი „გვოზდია“ და 55 მმ-იანი „აკაცია“, 30 ერთეული 122 მმ-იანი ჰაუბიცა, 40 ერთეული 122 მმ-იანი და 82 მმ-იანი ნაღმტყორცნები, 23 ცალი მრავლობითი სარაკეტო სისტემა BM-21 „გრადის“ ტიპისა და რამდენიმე საავტომობილო ბაზაზე მოწყობილი HYPC C-5-ისა და C-8-ის ბლოკები, 180 ერთეული ჯავშანმანქანა, მათ შორის 80 ცალი ქვეითი საბრძოლო მანქანა БМП-1 და БМП, დაახლოებით 85 ცალი ჯავშანტრანსპორტიორი БТР-70 და БТР-80. საზენიტო შეიარაღება: 100 მმ-იანი საზენიტო ქვემეხები КС-19, ЗСУ-23-4 „შილკა“, გადასატანი საზენიტო-სარაკეტო სისტემები ПЗРК „იგლა“, 4 ერთეული Ми-8 შვეულმფრენი.¹²⁰

აღნიშნულ კონფლიქტებში საქართველოს მხრიდან მნიშვნელოვანი შეცდომები დაფიქსირდა: არასრული ლოჯისტიკა, ცუდი ინტეგრაცია. მიუხედავად იმისა, რომ 2004-2008 წლებში მოხდა შეიარაღების მოდერნიზაცია და განხორციელდა რეფორმები, საქართველოს თავდაცვის ბიუჯეტი, რომელიც 2007 წლის დასაწყისში 500 მილიონ ლარს შეადგენდა, წლის ბოლოსთვის ზუსტად სამჯერ გაიზარდა ბიუჯეტის კანონში შეტანილი სამი ცვლილების გამო.¹²¹ ამიტომ 2007 წელს, დაჩქარებული ტემპით დაიწყო ყველაფრის მშენებლობა, შეკეთება და რეკონსტრუქცია, რაც სამხედრო ბალანსში შედიოდა. საქართველოს ეროვნული უსაფრთხოების კონცეფციიში განისაზღვრა საქართველოს თანამშრომლობა რუსეთის ფედერაციასთან, სადაც აღნიშნულია, რუსეთის ფედერაციასთან თანამშრომლობა და ურთიერთობა უნდა იყოს დაფუძნებული თანასწორობის პრინციპზე და ტერიტორიული მთლიანობის პატივისცემაზე.

¹¹⁸ https://smr.gov.ge/uploads/prev/matsne_191_e42564ce.pdf.

¹¹⁹ გიგაური გ., საქართველოს უსაფრთხოების დილემები: აფხაზეთი და სამხრეთ ოსეთი, თბილისი, 2010.

¹²⁰ Армия Грузии (отчет 2007). ГРУЗИЯ для всех. <https://surl.lu/pkhqzb>

¹²¹ <https://civil.ge/ka/archives/143886>

ქართულ-აფხაზური და ქართულ-ოსური კონფლიქტები ძირითადად რუსული მიზნების განხორციელებას ემსახურებოდა. კერძოდ, უნდა შეზღუდულიყო საქართველოს დასავლური ინტეგრაციის პერსპექტივა. რეგიონში ჰეგემონად რუსეთი უნდა დარჩენილიყო და გაემტკიცებინა გავლენები.

დასკვნა

რუსეთს ყოველთვის ჰქონდა საკუთარი გეოპოლიტიკური განზრახვები და მისწრაფებები არამხოლოდ საქართველოსთან, არამედ სრულიად სამხრეთ კავკასიის რეგიონში. 2008 წლის აგვისტოს ომის ერთ-ერთი მიზეზი რუსეთის ინტერესები და რეგიონული ამბიციები იყო. მას არ შეეძლო შეგუებოდა საქართველოს ნატოში გაწევრიანების სურვილს, რადგან რუსეთის პრეზიდენტი ამ ფაქტს საკუთარი ქვეყნის პირდაპირ საფრთხედ აღიქვამდა. ამ მიზნების მისაღწევად და თავისი განზრახვების განსახორციელებლად, მან არ დააყოვნა საქართველოს ტერიტორიების ოკუპაცია და ხელშეკრულებების დარღვევა. შესაძლებელი იყო თუ არა ომის თავიდან აცილება? დღევანდელი გადასახედიდან, ჩვენი აზრით, აგვისტოს ომის თავიდან აცილება შეუძლებელი არ იყო, რადგან არ ველოდი, რომ საქართველოს მაშინდელი მთავრობა მარტივად აჰყვებოდა პროვოკაციას. ხელისუფლებას, რომ სიფრთხილე გამოეჩინა მოვლენები შეიძლებოდა სხვაგვარად განვითარდებოდა.

უახლესმა ისტორიამ გვაჩვენა, რომ დასავლეთისკენ სწრაფი და მკვეთრი ნაბიჯები რეალურად არ იწვევს ხელსაყრელ შედეგებს, მით უმეტეს, რომ რუსეთი აქამდე თავს იკავებდა რადიკალური ზომების მიღებისგან. მრავალწლიანმა პოლიტიკურმა გამოცდილებამ გვაჩვენა, რომ დასავლეთის ან ჩრდილოეთისკენ უსისტემო და მკვეთრი ნაბიჯები საქართველოსთვის სასარგებლო არ იქნება. სწორედ ამიტომ, საქართველოს მთავრობას ყველა დონე უნდა ეხმარა, რათა „მეზობლების“ ან „მეგობრების“, ურთიერთობების მოგვარების პერსპექტივების მიმართ დაბალანსებული პოლიტიკა გაეტარებინა, რომელიც გააზრებული გეოპოლიტიკური პოზიციის გამოყენებით უნდა განხორციელდეს. ფაქტია, რომ საქართველო ერთგვარი სივრცითი ობიექტია, სადაც მსოფლიოს მნიშვნელოვან საერთაშორისო აქტორთა ინტერესების გადაკვეთა ფიქსირდება, რაც, ბუნებრივია, ზრდის ქვეყნის უსაფრთხოების რისკებს. რეგიონში გავლენის გასაძლიერებლად პოზიციების განმტკიცების მცდელობისას, ჩვენმა ქვეყანამ ეს უნდა გაითვალისწინოს და სიფრთხილით იმოქმედოს.

დღემდე, აფხაზეთი და სამხრეთ ოსეთი დე-ფაქტო დამოუკიდებელ ტერიტორიებად ითვლებიან, თუმცა, მათი დამოუკიდებლობა მხოლოდ რამდენიმე ქვეყანამ აღიარა. საქართველოს მთავრობა და საერთაშორისო თანამეგობრობა მათ საქართველოს განუყოფელ ნაწილებად მიიჩნევენ. რუსეთის სამხედრო ყოფნა ამ

რეგიონებში კვლავაც გრძელდება, რაც რეგიონში სტაბილურობის მიღწევას ართულებს.

რუსეთისთვის აფხაზეთი და ოსეთი წარმოადგენენ ინსტრუმენტს რუსეთისათვის საქართველოს წნეხისთვის. და სწორედ ამ რეგიონებიდან განახორციელებს სამხედრო, ლოჯისტიკურ, სადაზვერვო კუთხით საქართველოს კონტროლს.

აფხაზეთსა და ცხინვალის რეგიონში მომხდარი სამხედრო ოპერაციები განიხილება არა მხოლოდ როგორც ადგილობრივი კონფლიქტები, არამედ როგორც საქართველოს სახელმწიფოებრიობისა და ტერიტორიული მთლიანობის ერთ-ერთი მთავარი გამოწვევა. ამ ომებმა მნიშვნელოვანი გავლენა მოახდინა სამხრეთ კავკასიის რეგიონულ უსაფრთხოებაზე, ეთნიკურ კონფლიქტებსა და სახელმწიფოთა შორის ძალთა ბალანსზე. კონფლიქტები გამოიყენეს რუსეთის მხრიდან როგორც გეოპოლიტიკური ბერკეტი, რათა შეენარჩუნებინა გავლენა საქართველოსა და მთლიანად კავკასიის სივრცეში. აფხაზეთისა და ცხინვალის საკითხი ასევე წარმოაჩენს „გაყინული კონფლიქტების“ პრობლემატიკას საერთაშორისო პოლიტიკაში, რაც ასახავს გლობალური უსაფრთხოების პარადიგმების სისუსტეს (გაეროსა და სხვა საერთაშორისო ორგანიზაციების ეფექტიანობის პრობლემა). მნიშვნელოვანად მიგვაჩნია კონფლიქტების დარეგულირება გეოპოლიტიკურ ჭრილში, რათა შემდგომში არ მოხდეს საქართველოს როგორც სატრანზიტო დერეფნის როლის დასასუსტება.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. Akobia E., (2006), *Saertashoriso urtiertobebis teoria* [Theory of international relations]. Prepared with the support of the Center for Social Sciences, Tbilisi.
2. *Armia Gruzii, (otchet 2007)*, [The Army of Georgia – 2007 report], (n.d.), *Gruziya dlya vsekh*, <https://surl.lu/pkhqzb>
3. Buzan B., Wæver O. & de Wilde J., (1998), *Security: A new framework for analysis*, Lynne Rienner Publishers.
4. Chichinadze T., (2015), *Ruset-Sakartvelos omebi da samkhedro-strategiuli gamotsvevebi* [Russo-Georgian wars and military-strategic challenges], Tbilisi: Ilia State University.
5. Civil Georgia, (n.d.), <https://civil.ge/ka/archives/143886>.
6. de Senarclens P. & Arifeni I., (2014), *Saertashoriso politika: Tanamedrove teoriedi da amotsanebi* (5th ed.), Tbilisi: Ilia State University.
7. Dvali G., (2013), *Sakartvelos erovnuli usaftrkheobis politika da konfliktebi* [Georgia's national security policy and conflicts], Tbilisi: TSU.
8. Gamtsmelidze D., (2019, December 6), *Parizis khelshekruleba da Sakartvelos kheli supleba* [The Paris Agreement and the Georgian Government], Expert. ge., <https://surl.li/sjevyz>

9. Gigauri G., (2010), *Sakartvelos usaftrtkhoebis dilemebi: Apkhazeti da Samkhret Oseti* [Georgia's security dilemmas: Abkhazia and South Ossetia], Tbilisi.
10. Government of Abkhazia-in-exile, (n.d.), <https://abkhazia.gov.ge/laravel-.pdf>.
11. Jibladze N., Janiashvili L. & Loladze N., (2022), *Borderization and Georgian-Ossetian relations in the occupied regions*, Georgian National Science Foundation.
12. Kodua E., Beraia L., (Ed.), & Editorial Board, (2004), *Sotsialur da politikur terminta leksikoni-tsnobari* [Lexicon of social and political terms], Tbilisi: Logos Press.
13. Nanuashvili U., (Ed.), (2009), *Agvistos omi: dokumentebi da analizi* [August war: Documents and analysis], Tbilisi.
14. NATO, (2007, April 27), *Bucharest to host 2008 NATO Summit*, <https://surli.li/sieyyz>
15. Social Justice Center, (n.d.), *1992 ts'eli: Rogor its'qeboda omi Apkhazetshi* [1992: How the war in Abkhazia began], <https://socialjustice.org.ge/ka/products/1992-tseli-anu-rogor-itsqeboda-omi-afkhazetshi992-%E1%83%AC%E1%83%94%E1%83%9A%E1%83%98>.
16. State Ministry for Reconciliation and Civic Equality of Georgia, (n.d.), <https://smr.gov.ge/en/news/read/451/>.
17. State Ministry for Reconciliation and Civic Equality of Georgia, (n.d.), *Matsne #191*, https://smr.gov.ge/uploads/prev/matsne_191_e42564ce.pdf.
18. *Transnistrian volunteers in the conflict of Abkhazia*, (n.d.), *SPEKALI Electronic Bilingual Scholarly Peer-reviewed Journal, Faculty of Humanities, Ivane Javakhishvili Tbilisi State University* <https://surli.cc/cctszn>.